

Теоретичні засади підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

У статті подано характеристику основних понять дослідження, а саме: дефініції щодо професійного складника підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України є новим напрямом вищої освіти в Україні. Поняття «пенітенціарна система» є центральним, фундаментальним у понятійній системі підготовки юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі. Уточнено теоретичний зміст поняття «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

Ключові слова: професійна діяльність, професійна орієнтація, професійна позиція, пенітенціарна система.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В понятійному апараті сучасної педагогіки широко представлені традиційні терміни, вважається за необхідне уточнити визначення, які характеризують підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Концептуально розвиток юридичної освіти ми розглядаємо в контексті Конституції України, Закону України «Про вищу освіту», Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 р., затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2001 р. № 344, інших законодавчих актів, що забезпечують утвердження верховенства права, надійного захисту прав людини та громадянина, впровадження цивілізованих форм суспільного життя.

Кардинальні зміни в пенітенціарній службі закладено у реорганізацію Державного департаменту України з питань виконання покарань в Державну пенітенціарну службу України згідно з Указом Президента України від 09 грудня 2010 р. № 1085 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». У зв'язку з цим розпочато роботу із оновленням всієї нормативно-правової бази, удосконалення системи освіти у вищих навчальних закладах, які готують майбутніх юристів.

В.С.Рижиков вважає, що мета юридичної освіти – це фахівець-правознавець, який опанував теоретичні знання в галузі права та методологію їх застосування в умовах розвитку ринкових відносин і побудови незалежної демократичної держави, а також здатний поєднати досвід минулого із сьогоденням та передбачити наслідки своїх дій і ставлень до інших людей, з'ясувати причинний зв'язок спостережуваних ним явищ, самореалізуватися в складних життєвих ситуаціях суспільства перехідної економіки [9].

Аналіз досліджень і публікацій... Особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України ще не стали предметом фундаментальних, системних досліджень українських науковців. Значну групу досліджень було здійснено відносно співробітників органів внутрішніх справ, у систему яких входили працівники управління виконання покарань, розглядали такі науковці як О.Ф.Кістяківський, Н.Ф.Лучинський, І.Н.Стевенс, І.Я.Фойницький, А.О.Галай та ін.

Найбільш наближеними до даного предмета дослідження є роботи, пов'язані з формуванням готовності майбутніх юристів до діяльності у правоохоронних органах та закладах соціального захисту населення таких науковців як М.Н.Курочкіна, А.Г.Андрощук, А.М.Клочко; формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності вивчала Ю.Ю.Бойко; педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу вивчала В.М.Савіщенко; соціально-психологічні чинники становлення комунікативної культури майбутнього юриста в процесі професійної підготовки вивчала А.В.Білоножко; соціально-психологічна адаптація курсантів у вищому закладі освіти МВС як етап професійного становлення майбутніх співробітників пенітенціарної системи розглядала О.В.Іванова; методика формування економічної культури у процесі підготовки майбутніх юристів аналізував В.С.Рижиков; професійну підготовку майбутніх юристів до консультативної діяльності вивчав М.Є.Василенко.

Професійна підготовка співробітників пенітенціарних установ стала предметом дослідження російських науковців А.А.Вербицького, А.І.Зубкова, Ю.І.Калініна, Ю.Д.Красовського та ін.

Аналіз наукових праць вищезгаданих авторів засвідчив відсутність досліджень, спрямованих на вивчення підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності, зокрема у пенітенціарній системі України.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути структурні одиниці, з яких складається поняття «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України». Досягнення поставленої мети зумовлює виконання низки важливих завдань. Зокрема, з'ясування сутності поняття «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

Виклад основного матеріалу... Юридична освіта залишається однією з найпопулярніших в Україні.

Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України передбачає запровадження сучасної моделі управління Державної пенітенціарної служби України, забезпечення її кваліфікованим персоналом.

Одним із напрямків реформування кримінально-виконавчої системи є науково обґрунтована діяльність по добору, підготовці та вихованню персоналу для Державної пенітенціарної служби України. Європейські пенітенціарні правила орієнтують на те, щоб пенітенціарний персонал проводив у життя високі людські стандарти, підвищував професійну кваліфікацію, відповідально ставився до своїх обов'язків. Відбір і якісна професійна підготовка персоналу пенітенціарної служби є ключовою складовою проведення будь-яких реформ [5].

Разом з тим, на сьогодні в педагогічній літературі немає дефініції поняття «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

До базових понять підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України нами віднесено професійну діяльність, професійну орієнтацію, професійну позицію, пенітенціарну систему.

Детальніше розглянемо структурні одиниці, з яких складається поняття «підготовка майбутнього юриста до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

Звернемося, перш за все, до визначення поняття «професійна діяльність».

Термінологічний словник поняття «професійна діяльність» визначає як «вид діяльності, що передбачає спеціальну освіту, тобто оволодіння системою спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання функцій, пов'язаних із певною професією» [6, с.190].

У «Вільній енциклопедії» поняття «професійна діяльність» тлумачиться як «діяльність людини за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець. Функції професійної діяльності полягають у тому, щоб забезпечити матеріально робітника, який працює» [2].

Словник-довідник сучасної російської професійної освіти поняття «професійна діяльність» визначає як трудову діяльність, що вимагає професійного навчання, здійснювана в рамках об'єктивного розподілу праці, яка приносить дохід [10, с.7].

О.А.Файер визначає поняття «професійна діяльність» як «вид трудової діяльності професіоналів, які володіють комплексом спеціальних теоретичних знань та практичних навичок, набутих в результаті спеціальної підготовки та досвіду роботи, мають високу ділову репутацію та володіють професійною етикою, зміст якої складається з доцільної зміни та перетворення навколишнього середовища шляхом виконання покладених на них особливих професійних обов'язків та здійснюючи надані ним для цього права, та діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам» [15, с. 30].

Процес професійної освіти майбутніх юристів у теоретичній формі неможливо відтворити без розгляду поняття «професійна орієнтація».

В «Українському педагогічному словнику» поняття «професійна орієнтація» тлумачиться як «комплекс психолого-педагогічних і медичних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу працевлаштування молоді згідно з бажаннями, нахилами і сформованими здібностями та з урахуванням потреби в спеціалістах народного господарства й суспільства в цілому» [14, с.274].

«Енциклопедія освіти» визначає поняття «професійна орієнтація» як «комплексну науково обґрунтовану систему практичних методів і засобів впливу на особистість з метою забезпечення самостійного й усвідомленого вибору професії, її освоєння та здійснення професійної діяльності на основі врахування індивідуально-психологічних властивостей людини і потреб ринку праці в кадрах» [4, с.725].

У «Вільній енциклопедії» поняття «професійна орієнтація» визначається як «заходи, спрямовані на ознайомлення людини з її здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати їй вибрати одну з найбільш підходящих для неї професій з врахуванням потреб виробництва» [2].

Автори «Словника законодавчих і нормативних термінів» поняття «професійна орієнтація» тлумачать як «науково обґрунтовану систему форм, методів, засобів впливу на особу для сприяння її професійному самовизначенню на основі врахування стану здоров'я, освітнього і професійно-

кваліфікаційного рівня, інтересів, здібностей, індивідуальних, психофізіологічних особливостей та потреб галузей економіки, здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальності» [11, с.363].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р., №842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» поняття «професійна орієнтація населення» тлумачиться як «науково обґрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності» [7].

Важливу роль у професійній орієнтації відіграє професійна позиція, оскільки юрист, насамперед, повинен мати чітко сформовану професійну позицію.

Розглянемо сутність поняття «професійна позиція».

Акмеологічний словник поняття «професійна позиція» визначає як стійкі системи відносин працівника до праці, суспільства, до себе і до іншої людини [1, с.86]. Автором словника виділено узагальнену і приватну професійну позицію. Перша розглядається як віднесення працівником себе до великого професійного співтовариства, до професії, прагнення підвищити її престиж в суспільстві. Друга пов'язана з розвитком у працівника окремих професійних здібностей (наприклад, позиція управлінця-аналітика, педагога-методиста і ін.) [1, с.86].

На думку Т.І.Далдаєвої, професійна позиція є основою професійного становлення і розвитку фахівця, вона направляє особу на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію [3]. Автор вважає, що в процесі підготовки майбутніх юристів у вузі головне приділяти увагу формуванню професійної позиції студентів, починаючи з першого курсу [3].

В.К.Солондаєв тлумачить поняття «професійна позиція» як індивідуальний психологічний феномен. Прийнятності тієї чи іншої професійної позиції залежить від особливостей освіти, особистості, умов діяльності та ін. [12, с.100].

Існують різні визначення поняття «пенітенціарна система». Представники кожного з напрямів відстоюють свої позиції і зосереджуються на дослідженні пенітенціарної системи саме через своє бачення цього процесу.

У «Юридичній енциклопедії» поняття «пенітенціарні системи» трактується як «системи виконання кримінального покарання у вигляді позбавлення волі» [16, с.469].

Українська радянська енциклопедія поняття «пенітенціарні системи» визначає як «встановлення таких обмежень для ув'язнених, які призводять до їхнього фізичного і морального каліцтва» [13, с.31].

О.Б.Пташинський визначає поняття «пенітенціарної системи» як «сукупності взаємопов'язаних державних установ та органів виконання кримінальних покарань, створених з метою виправлення і перевиховання засуджених, які здійснюють єдину державну політику у сфері виконання кримінальних покарань у відповідності з чинним законодавством» [8, с.8].

Так, у дослідженні Д.В.Ягунова поняття «пенітенціарна система» визначається як «сукупність органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських інституцій, об'єднаних на інтегрально-функціональних засадах навколо центрального органу пенітенціарного управління, на який покладено обов'язки з вироблення та реалізації єдиної політики у сфері виконання кримінальних покарань, де всі органи та інституції взаємодіють у напрямі забезпечення суспільства шляхом ресоціалізації осіб, які відбувають або відбули кримінальні покарання» [17, с.176].

Таким чином, на підставі теоретичного аналізу юридичної, психолого-педагогічної літератури та інформаційних ресурсів мережі Інтернет подано характеристику окремих понять, які характеризують підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Висновки... Під підготовкою майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України ми розуміємо процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на оволодіння студентами професійно орієнтованими знаннями, уміннями та навичками, які дозволять їм працювати в органах державної влади, місцевого самоврядування, які взаємодіють у напрямі забезпечення суспільства шляхом ресоціалізації осіб.

Перспективним визначено такий напрям дослідження, як аналіз проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України в педагогічній теорії.

Список використаних джерел і літератури:

1. Акмеологический словарь. Второе издание / [под общ. ред. А. А. Деркача]. – М. : Изд-во РАГС, 2005. – 161 с.

2. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з монітора.
3. Далдаева Т. И. Применение технологии контекстного обучения для развития профессиональной позиции будущих юристов в вузе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rae.ru/fs/section=content&op>. – Заглавие з монітора.
4. Енциклопедія освіти / [уклад. і голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Зінченко С. А. Формування повноцінної системи підготовки пенітенціарного персоналу – головна умова практичних змін у Державній пенітенціарній службі України [Електронний ресурс] / С. А. Зінченко. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua>. – Назва з монітору.
6. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – К. : Академвидав, 2012. – 200 с.
7. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 верес. 2008 р., № 842 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>. – Назва з монітору.
8. Пташинський О. Б. Правові проблеми реформування пенітенціарної системи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. Б. Пташинський. – К., 2002. – 18 с.
9. Рижиков В. С. Зміст та складові професійної підготовки майбутніх юристів відповідно професіограмі [Електронний ресурс] / В. С. Рижиков. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>. – Назва з монітору.
10. Словарь-справочник современного российского профессионального образования. Вып. 1 / [авт.-сост. : Блинов В. И., Волошина И. А., Есенина Е. Ю. и др.]. – М. : ФИРО, 2010. – 19 с.
11. Словник законодавчих і нормативних термінів / [уклад. : М. І. Іншин, І. М. Шопіна, Г. О. Якимов]. – К. : Прав. єдність, 2008. – 487 с.
12. Солондаев В. К. Профессиональная позиция как механизм регуляции деятельности // Системогенез учебной и профессиональной деятельности : Материалы III Всероссийской научно-практической конференции, 9–10 окт. 2007 г., г. Ярославль / под ред. Ю. П. Поваренкова. – Ярославль : Канцлер, 2007. – С. 100–102.
13. Українська радянська енциклопедія. Т. 8. Олефіни-поплін. – [вид. 2-е]. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1982. – 527 с.
14. Український педагогічний словник / [уклад. і голов. ред. С. У. Гончаренко]. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
15. Файер О. А. Поняття професійної діяльності та її структурні елементи / О. А. Файер // Університетські наукові записки. – 2009. – № 3 (31). – С. 126–132.
16. Юридична енциклопедія : в 6 т. – Т. 5 / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – 720 с.
17. Ягунов Д. В. Державна пенітенціарна служба України: деякі питання концептуального та термінологічного обґрунтування / Д. В. Ягунов // Актуальні проблеми державного управління. – Одеса, 2011. – Вип. 3 (47). – С. 252.

Spysok vykorystanykh dzherel i literatury:

1. Akmeologicheskii slovar'. Vtoroye izdanie / ood obshh. red. A. A. Derkacha. Moskva, izdatelstvo RAGS, 2005, 161 p.
2. Vilna entsyklopediya «Wikipedia» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Nazva z monitoru.
3. Daldaeva T. I. Primenenie texnologii kontekstnogo obucheniya dlya razvitiya professionalnoj pozicii budushhix yuristov v vuze [E'lektronnyj] resurs]. – Elektron. tekst. dani. – Rezhym dostupu : <http://www.rae.ru/fs/section=content&op>. – Zaglavie s monitora.
4. Entsyklopediia osvity / [uklad. i golov. red. V. H. Kremen]. Kyiv, Iurinkom Inter, 2008, 1040 p.
5. Zinchenko S. A. Formuvannia povnotsinnoi systemy pidhotovky penitentsiarnoho personalu – holovna umova praktychnykh zmin u Derzhavnii penitentsiarnii sluzhbi Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Elektron. tekst. dani. – Rezhym dostupu : <http://www.minjust.gov.ua>. – Nazva z monitoru.
6. Meshko H. M. Vstup do pedahohichnoi profesii: navch. posib. Kyiv, Akademvydav, 2012, 200 p.
7. Pro zatverdzhennia Kontseptsii derzhavnoi systemy profesiinoi oriientatsii naseleennia : zatv. postanovoiu Kabinetu ministriv Ukrainy vid 17 veres. 2008 r., № 842 [Elektronnyi resurs]. – Elektron. tekst. dani. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>. – Nazva z monitoru.
8. Ptashynskiy O. B. Pravovi problemy reformuvannia penitentsiarnoi systemy v Ukraini : avtoref. dys... kand. yuryd. Nauk : 12.00.08. Kyiv, 2002, 18 p.
9. Ryzhykov V. S. Zmist i skladovi profesiinoi pidhotovky maibutnykh yurystiv vidpovidno profesiohrami [Elektronnyi resurs]. – Elektron. tekst. dani. – Rezhym dostupu : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>. – Nazva z monitoru.
10. Slovar'-Spravochnik sovremennoho rosijs'kogo professional'nogo obrazovaniia / [avt.-sost. : Blinov V. I., Voloshina I. A., Yesenina E. [i dr.]. Moskva, FIRO, 2010, Volume 1, 19 p.
11. Slovnyk zakonodavchykh i normatyvnykh terminiv / [uklad. : M. I. Inshyn, I. M. Shopina, H. O. Yakymov]. Kyiv, Prav. yednist, 2008, 487 p.
12. Solondaev V. K. Professional'naya poziciya kak mexanizm regulyacii deyatel'nosti, *Sistemogenez uchebnoj i professionalnoj deyatel'nosti : Materialy' III Vserossijskoj nauchno-prakticheskoy konferencii, 9–10 okt. 2007 g., g. Yaroslavl' / pod red. Yu. P. Povarenkova.* Yaroslavl', Kanczler, 2007, pp. 100–102.
13. Ukrainska radianska entsyklopediia. T. 8. Olefiny-poplin. – [Vyd. 2-e]. Kyiv, Holov. red. URE, 1982, 527 p.
14. Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk / [uklad. i holov. red. S. U. Honcharenko]. Kyiv, Lybid, 1997, 376 p.
15. Faiier O. A. Poniattia profesiinoi diialnosti ta ii struktturni elementy, *Universytetski naukovi zapysky*, 2009, № 3 (31), pp. 126–132.

16. Yurydychna entsyklopediia: V 6 t. T. 5 / Redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) ta in. Kyiv, Ukr. entsykl., 1998, 720 p.

17. Yagunov D. V. Derzhavna penitentsiarna sluzhba Ukrainy: deiaki pytannia kontseptualnoho ta terminologichnoho obhruntuvannia, *Aktualni problemy derzhanoho upravlinnia*, Odesa, 2011, Volume 3 (47), pp. 252.

Анотація

Любов Ситовская

Теоретические основы подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины

В статье подана характеристика основных понятий исследования, а именно: дефиниции относительно профессиональной составляющей части подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины. Подготовка будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины является новым направлением высшего образования в Украине. Понятие «пенитенциарная система» является центральным, фундаментальным в понятийной системе подготовки юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе. Уточнено теоретическое содержание понятия «подготовка будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины».

Ключевые слова: профессиональная деятельность, профессиональная ориентация, профессиональная позиция, пенитенциарная система.

Summary

Liubov Sitovska

Theoretical Principles of Training Future Lawyers to the Professional Activity in the Penitentiary System of Ukraine

The article analyzes the basic concepts which characterize preparation of future legal specialists for professional activity in the Ukrainian penitentiary system. Preparation of future legal specialists for professional activity in the Ukrainian penitentiary system is the new trend of higher education in Ukraine. The concept of the «penitentiary system» is the central, fundamental in the conceptual system of preparation of future legal specialists for professional activity in the penitentiary system. Theoretical maintenance of concept «training of future lawyers to the professional activity in the penitentiary system of Ukraine» is specified.

Key words: professional activity, professional orientation, professional position, penitentiary system.

Дата надходження статті: «07» березня 2014 р.

УДК 159:923.32–029:1(045)

ВАЛЕНТИНА СЛЮЗКО,

кандидат педагогічних наук, доцент;

СЕРГІЙ ПЛАХТІЙ,

слухач магістратури

(м.Хмельницький)

Моральна свідомість як філософське поняття

У статті актуалізовано та вивчено проблему ретроспективного аналізу ключового поняття «моральна свідомість» у філософських науках. Названа велика кількість персоналії науковців сфери гуманітарних знань, у полі зору яких науковий інтерес до дослідження проблеми моральної свідомості.

Здійснено вивчення змісту ключових понять досліджуваної проблеми: «мораль», «моральність», «етика», «моральна свідомість» у філософських наукових джерелах.

У рамках статті простежено ретроспективний розвиток світової етичної думки стосовно морального розвитку особистості у античній філософії, у філософії середніх віків, епохи відродження, просвітництва тощо. Звернено увагу на те, що народна педагогіка у поєднанні з релігією породили народну деонтологію і теологічну етику, які стали фундаментом етики як науки про мораль, моральну свідомість та педагогіки – науки про моральне виховання.

У висновках узагальнено думку, що філософія тривалий час була єдиною наукою про моральне в людському бутті. В її надрах сформувалися етика, педагогіка, психологія. Розвиток цих наук був невіддільним від вивчення свідомості людини та її вияву в сфері морального. Саме філософія визначила поняття моральної свідомості як вельми специфічної ділянки людської свідомості, що потребує особливих форм мислення, має власні етичні поняття і категорії, свою проблематику

Ключові слова: мораль, моральність, етика, теологічна етика, деонтологія, народна педагогіка, моральна свідомість, моральне виховання.